



DR SEYED MASOUD
MOUSAVI



دکتر

سید مسعود

موسوی

دکتر سید مسعود موسوی
کارآفرین برتر ۵ کشور عربی
موسس هلدینگ الکترونیکی
دارو کشور

تجارت را ساده یاد بگیرید

مقاله بیست و دوم : بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در صادرات دارو در جهان

 **masoud_almosavi**

 **www.masoudalmousavi.com**

 **02128420853**

 **+989127598664**

موضوع: بررسی جایگاه جمهوری اسلامی ایران در صادرات دارو در جهان

- ۱ - جایگاه ایران در صادرات و واردات دارو کجاست؟
- ۲ - جایگاه صنعت دارو در ایران
- ۳ - آسیب شناسی وضعیت فعلی دارو در ایران
- ۴ - واردات و صادرات دارو از کدام کشورها صورت می‌گیرد؟
- ۵ - سهم بخش دولتی از تولید دارو
- ۶ - وضعیت صنعت دارویی در ایران
- ۷ - وضعیت صادرات و واردات صنعت دارویی در ایران
- ۸ - وضعیت مالکیت و ساختار شرکت های دارویی ایران
- ۹ - روش های مهارت آموزی در کسب و کار گیاهان دارویی
- ۱۰ - بیشترین و کمترین صادرات دارو از ایران به کدام کشورهاست
- ۱۱ - فرآیند قیمت گذاری در صنعت دارویی ایران
- ۱۲ - فرصت ها و چالش های کلیدی در زنجیره تامین صنایع دارویی کشور

نتیجه گیری

مقدمه

صادرات یکی از منابع تامین مالی برنامه های توسعه اقتصادی و اجتماعی محسوب می شود و گسترش صادرات غیر نفتی در کشورهای در حال توسعه به منظور افزایش سرمایه گذاری بیش از هر زمان نیازمند شناسایی امکانات و منابع بالقوه کشور است. با توجه به اینکه در زمینه صادرات تلاشهای زیادی توسط دولت و تولیدکنندگان داخلی صورت گرفته، با این وجود ورود به بازارهای صادراتی به ویژه در زمینه دارو با محدودیتهای بسیاری رو به رو است، زیرا تأمین دارو همواره بخشی از برنامه های سیاست ملی و راهبردی هر کشور محسوب می شود. در واقع فرآیند صادرات فرآورده های دارویی به این صورت است که در کشور مقابل ابتدا بایستی داروها به ثبت برسند و پس از انجام مجموعه ای از مطالعات و بررسی های علمی و آزمایشگاهی در مورد کیفیت محصولات که حدود ۱/۵ تا ۲ سال به درازا می کشد و نیازمند هزینه های زیادی است، باید کیفیت داروها مورد تأیید قرار گیرد. پس از آن مجوز ورود به بازار آن کشور صادر و بازاریابی برای محصولات آغاز می شود که شروع یک فرایند مهم و مستمر برای رقابت با رقبای سرسخت است.

بر اساس گزارش بانک جهانی (۲۰۱۱) میزان صادرات داروی ایران در دوره ۲۰۰۲-۲۰۱۰ به ارزش ۱۷۳ میلیون دلار و میانگین صادرات این محصول ۱۹ میلیون دلار بوده است. صادرات دارو طی سالهای ۲۰۰۲-۲۰۰۸ روند صعودی داشته و در سال ۲۰۰۸ به حداکثر مقدار ۳۳ میلیون دلار رسیده، اما صادرات در سالهای ۲۰۰۹-۲۰۱۰ کاهش یافته است.

با توجه به اینکه هزینه های دارویی و مرتبط با آن در ایران حدود ۳۰٪ از کل هزینه مراقبت های سلامت و نزدیک به ۵۰٪ از هزینه مراقبت های سرپایی بهداشتی و درمانی را به خود اختصاص می‌دهد، لذا دارو در نظام سلامت کشور از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. بررسی های تاریخی نشان می‌دهد که طی چند دهه گذشته، با وجود مشکلاتی نظیر جنگ تحمیلی و محاصره و تحریم های اقتصادی، تامین داروی مورد نیاز جامعه همواره جز دغدغه های اصلی کشور بوده است. لذا با توجه به اهمیت صنعت دارویی برای کشور، این پژوهش به بررسی وضعیت این صنعت در کشور می‌پردازد و سعی می‌کند تا با شناسایی چالش ها و فرصت های آن، به گام برداشتن در جهت توسعه این صنعت کمک کند.

فهرست مطالب

جایگاه ایران در صادرات و واردات دارو کجاست؟	۵
جایگاه صنعت دارو در ایران	۶
آسیب شناسی وضعیت فعلی دارو در ایران	۷
واردات و صادرات دارو از کدام کشورها صورت می‌گیرد؟	۸
سهم بخش دولتی از تولید دارو	۹
وضعیت صنعت دارویی در ایران	۹
وضعیت صادرات و واردات صنعت دارویی در ایران	۱۰
وضعیت مالکیت و ساختار شرکت های دارویی ایران	۱۱
آمار صادرات دارو	۱۲
بیشترین و کمترین صادرات دارو از ایران به کدام کشورهاست	۱۳
فرآیند قیمت گذاری در صنعت دارویی ایران	۱۳
فرصت ها و چالش های کلیدی در زنجیره تامین صنایع دارویی کشور	۱۴
نتیجه گیری	۱۵

۱ - جایگاه ایران در صادرات و واردات دارو کجاست؟

مروری بر آمارهای رسمی گویای این است که ایران در حوزه صادرات انواع داروهای انسانی در سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۹۵ میلیون و ۱۰۰ هزار دلار صادرات داشته است که البته این رقم در قیاس با سال قبل از آن که حجم صادرات این حوزه بیش از ۱۵۱ میلیون دلار بوده کاهشی قابل توجه پیدا کرده است.

به گزارش ایسنا، مروری بر وضعیت ایران در حوزه صادرات انواع دارو گویای آن است که در سال ۲۰۱۵ میلادی کشور در این حوزه رتبه ۷۸ در میان صادرکنندگان جهان را به خود اختصاص داده و حجم صادرات داروی ایران بالغ بر ۵۳ میلیون دلار بوده است.

همچنین طبق آمارهای ارائه شده در سال ۲۰۱۵ میلادی رتبه ایران در زمینه واردات این کالاها ۵۴ بوده است.

کشورهای برتر در حوزه صادرات دارو نیز به ترتیب آلمان، سوئیس، آمریکا، بلژیک، انگلستان، ایرلند، فرانسه، هلند، ایتالیا و هند بوده‌اند که در رتبه اول تا دهم جدول صادرات قرار گرفته‌اند.

در حوزه واردات انواع دارو نیز در سال ۲۰۱۵ میلادی ایران بالغ بر ۱۱۲۷ میلیون دلار واردات داشته است. عمده واردکنندگان جهان در این حوزه به ترتیب عبارت از آمریکا، آلمان، بلژیک، انگلستان، ژاپن، فرانسه، سوئیس، ایتالیا، چین و هلند بوده‌اند.

۲- جایگاه صنعت دارو در ایران

بر اساس گزارش رسمی که اخیراً منتشر شده است، حدود ۱۴۳۰ مولکول و یا ترکیب شیمیایی به عنوان مواد اولیه و یا مؤثره دارویی در کشور مصرف می شود که فقط حدود ۱۳ درصد (کمتر از ۲۰۰ ترکیب شیمیایی) از آنها در داخل کشور تولید می شود. سهم ریالی این مقدار تولید از مواد اولیه دارویی معادل ۲۳ درصد و حجمی آن حدود ۲۵ درصد از کل بازار صنعت دارویی ایران در سال ۱۳۹۹ تشکیل داده است. لازم به ذکر است بالغ بر ۷۰ درصد مواد مؤثره تولید داخل فقط شامل یک مرحله ما قبل آخر و حدود ۱۹ درصد آنها شامل دو مرحله آخر از فرایند تولید را در کشور طی می کنند. به عبارتی از فرایند چندین مرحله ای تولید آنها در جهان، فقط مرحله آخرین که معمولاً فرایندهای ساده شیمیایی از قبیل تبدیل اسید به نمک و... می باشد انجام می شود. لذا با توجه به حجم اندک کار مؤثر و مفید، بعضاً تولید آنها در داخل بسیار گران و بیش از دو برابر قیمت وارداتی آنها بدون انجام آن مراحل در داخل کشور می باشد. ایران کشوری سرشار از منابع طبیعی است به طوریکه تعداد گونه های گیاهی ایران حدود ۸۰۰۰ گونه است که از نظر تنوع گونه ای حداقل دو برابر قاره اروپاست. رتبه دوم در ذخایر گازی و رتبه سوم ذخایر نفتی، واحدهای پتروشیمیایی متنوع و گسترده در کشور، دارای معادن غنی، سهم ۲ درصدی در گسترش مرزهای دانش و اسناد علمی و حضور شرکت ها و کارخانه های دارویی متعدد از دیگر امتیازات کشور می باشد.

انتظار می رود فعالیت در حوزه دارو و صنایع شیمیایی که رتبه دوم تجارت جهانی را به خود اختصاص داده و از جنبه منابع انسانی و طبیعی یک مزیت مطلق برای کشور ایران محسوب شود، سرمایه گذاری در صنعت دارو و به ویژه صنایع شیمیایی در اولویت اول قرار گیرد. براساس آمار جمعیتی، انتظار می رود سهم ایران از تجارت نجومی جهانی دارو، بیش از ۱۳ میلیارد دلار در سال باشد، اما در شرایط فعلی بیش از ۲,۵ میلیارد دلار برای مواد اولیه و مؤثره دارویی صرف واردات می شود و میزان صادرات ایران کمتر از ۱۰۰ میلیون دلار در سال می باشد. به عبارتی تراز تجاری ایران در حوزه دارو گویا منفی است.

۳- آسیب شناسی وضعیت فعلی دارو در ایران

به دفعات توسط مسئولان و دست اندرکاران دارویی کشور گزارش هایی مبنی بر اینکه ۹۷ درصد داروهای مصرفی در کشور تولید می شود ارائه شده است. البته این مهم بیشتر ناشی از اختلاف در فهم و تعریف کلمه تولید می باشد، به طوری که فرمولاسیون دارو که نوعی امتزاج اجزای تشکل دهنده داروست از آن به عنوان تولید دارو یاد می شود. لازم به ذکر است بر اساس همین گزارش ها، ۳ درصد داروی وارداتی الباقی از ۹۷ درصد، حدود ۳۵ درصد از هزینه کل داروی مصرفی کشور را به خود اختصاص می دهد. اما آنچه واقعیت دارد حدود ۸۷ درصد از مولکول ها و یا ترکیب شیمیایی که به عنوان مواد اولیه و یا مؤثره دارویی در کشور مصرف می شود وارداتی است و این مقدار واردات معادل حدود ۷۵ درصد حجمی و ۷۷ درصد ریالی از کل صنعت دارو در ایران می باشد.

لازم به ذکر است بر اساس همین گزارش ها، ۳ درصد داروی وارداتی الباقی از ۹۷ درصد، حدود ۳۵ درصد از هزینه کل داروی مصرفی کشور را به خود اختصاص می دهد. اما آنچه واقعیت دارد حدود ۸۷ درصد از مولکول ها و یا ترکیب شیمیایی که به عنوان مواد اولیه و یا مؤثره دارویی در کشور مصرف می شود وارداتی است و این مقدار واردات معادل حدود ۷۵ درصد حجمی و ۷۷ درصد ریالی از کل صنعت دارو در ایران می باشد. لازم به ذکر است رئیس هیات مدیره سندیکای تولید کنندگان مواد دارویی اعلام کرده است دو برابر تعداد ذکر شده یعنی ۳۹۸ ماده مؤثره دارویی در داخل کشور تولید می شود. در ضمن ۶۸ درصد مواد مؤثره تولید داخل دارای سطح فناوری تولید پایین، ۱۱ درصد دارای سطح فناوری متوسط و ۲۱ درصد دارای سطح فناوری بالا می باشد.

۴- واردات و صادرات دارو از کدام کشورها صورت می گیرد؟

اما در ارتباط با وضعیت صادرات داروهای انسانی در سال ۱۳۹۴، عمده کشورهای واردکننده داروهای ایرانی عبارت بودند از افغانستان، آلمان، سوریه، عراق، تاجیکستان، ازبکستان، اوکراین، پاکستان، یمن، ترکیه و روسیه.

کشورهای صادرکننده دارو به ایران نیز به ترتیب عبارتند از سوئیس، آلمان، فرانسه، امارات، دانمارک، هند، اتریش، ترکیه، ایتالیا، ایرلند، هلند، بلژیک و آمریکا. همچنین طبق آمارهای موجود سهم ارزش افزوده صنعت داروسازی در قیاس با کل صنایع ایران معادل ۲,۵۶ درصد در سال ۱۳۹۲ بوده اند.

۵- سهم بخش دولتی از تولید دارو

به استناد آمارهای منتشر شده، مالکیت ۲۸ درصد صنایع تولید دارو در بخش دولتی و ۷۲ درصد آن در اختیار بخش خصوصی قرار دارد. نکته قابل توجه آنکه با توجه به دانش محور بودن صنعت دارو موفقیت در طراحی تجهیزات، فرآیندهای تولید و در نتیجه بهبود در کیفیت دارو و ساخت داروهای جدید رابطه مستقیم با سرمایه‌گذاری در حوزه تحقیق و توسعه دارد که در زمینه استفاده از تجهیزات و فرآیندهای نوین داروسازی کشور در جایگاه قابل قبولی قرار ندارد.

طبق آمارهای ارائه شده در مجموع در واحدهای فعال مختلفی که در سراسر کشور به تولید دارو می‌پردازند (۱۷ شرکت دارویی) بالغ بر ۱۵ هزار و ۹۶۲ نفر در حال اشتغال هستند و ظرفیت تولید دارو در این بخش تا پایان سال ۱۳۹۴ بالغ بر ۵۷ میلیون و ۱۰۰ عدد ارزیابی شده است.

در بخش‌های توسعه‌ای با پیشرفت بالغ بر ۴۰ درصد نیز تا پایان سال ۱۳۹۴ در سراسر کشور بالغ بر ۲۴۳۰ مورد اشتغالزایی شده و ظرفیت تولید در این بخش بالغ بر ۱۳ میلیون و ۲۰۰ هزار عدد بوده است.

۶- وضعیت صنعت دارویی در ایران

نسبت کل مخارج بخش سلامت به تولید ناخالص داخلی کشور در سال ۱۳۹۳ حدود ۷ درصد بود که برابر با متوسط جهانی است. اگرچه حدود ۸۵ درصد از جمعیت ایران تا حدودی تحت پوشش بیمه‌های مختلف قرار دارند و با اجرای طرح بیمه سلامت همگانی در سال ۱۳۹۳، بخش قابل توجهی از ۱۵ درصد باقی مانده از مزایای بیمه بهره‌مند شدند.

با این حال میزان پرداخت از جیب مردم در بخش سلامت نسبت به میانگین جهانی بسیار بالاتر است. بررسی مخارج دارویی نشان می‌دهد که نسبت این هزینه‌ها به هزینه‌های بخش سلامت در سال ۲۰۱۲ حدود ۶۴ درصد بوده و در سال ۲۰۱۳ با افت شدیدی به ۴۹ درصد رسیده است. این افت ناشی از کاهش قیمت داروهای تولیدی و وارداتی به دلیل اتخاذ سیاست‌های دولت یازدهم بود. همچنین سرانه مصرف دارو در کشور سه برابر استاندارد جهانی بوده و ایران از لحاظ مصرف عددی دارو جزو ۲۰ کشور اول جهان محسوب می‌شود. مطالعات نشان می‌دهند که مصرف خودسرانه دارو در کشور یک بحران محسوب می‌شود و هر فرد ایرانی در طی یک سال ۴ برابر آمارهای جهانی دارو مصرف می‌کند.

۷- وضعیت صادرات و واردات صنعت دارویی در ایران

بر اساس آمار منتشر شده در ۵ ماه اول سال ۱۳۹۶، محصولات دارویی هفتمین گروه عمده وارداتی بوده و ایران از بیش از ۵۰ کشور دنیا محصولات دارویی وارد کرده است که کشورهای اروپایی به ویژه آلمان بیشترین حجم واردات دارویی کشور را به خود اختصاص داده‌اند. در گروه محصولات دارویی نیز مکمل‌های دارویی برای خرده‌فروشی که مشابه داخلی ندارند، بیشترین سهم را در واردات دارند. همچنین حدود ۶۱ درصد از کل صادرات بازار داروی ایران مربوط به سه کشور روسیه، عراق و افغانستان است. با این وجود صادرات داروی ایران در بازارهای توسعه یافته جایگاهی ندارد.



در طی سال های ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۳ ایران با کاهش ۲۸ درصدی ارزش تولید دارو و افزایش ۱۳ درصدی ارزش واردات دارو مواجه بوده است. با توجه به رشد ۲۰ درصدی جمعیت، می‌توان نتیجه گرفت که تولیدکنندگان داخلی در توسعه صنعت داروسازی همگام با افزایش جمعیت کشور موفق نبوده و بخش بزرگی از نیاز دارویی کشور از طریق واردات دارو تأمین شده است. دلایل دیگری از جمله تولید با ترکیبات قدیمی و عدم سرمایه گذاری در بخش تحقیق و توسعه به منظور تولید داروهای باکیفیت‌تر نیز باعث به وجود آمدن این شرایط شده‌اند.

۸- وضعیت مالکیت و ساختار شرکت های دارویی ایران

در ایران هولدینگ های دارویی تقریباً سیاست گذار اصلی صنعت دارو هستند. در حال حاضر سه هولدینگ تحت اختیار سازمان تامین اجتماعی، ستاد اجرایی فرمان امام (ره) و بانک ملی حدود ۶۶ درصد بازار داروی کشور را در اختیار دارند. شبه دولتی و غیرخصوصی بودن اکثر شرکت ها در صنعت داروسازی باعث ایجاد سکون نسبی در این صنعت شده است. از آنجایی که در شرکت های دولتی دوره مدیریتی مدیران کوتاه است و هرگونه توسعه و اختصاص منابع نیازمند اخذ مجوزها و انجام امور اداری فراوانی است، لذا توان تصمیم گیری برای اجرای طرح های نوسازی و بازسازی از آنها سلب می‌شود.

۹- آمار صادرات دارو

کل میزان صادرات دارو از ایران در سال ۱۴۰۱ در مجموع ۶۹ میلیون و ۷۴۸ هزار و ۶۶۱ دلار و بیشترین آن به سوریه بوده است.

بر اساس اعلام سندیکای صاحبان صنایع داروهای انسانی ایران در سال ۱۴۰۱ ایران در مجموع به ۳۶ کشور صادرات دارو داشته است.

کل میزان صادرات دارو از ایران در این سال ۶۹ میلیون و ۷۴۸ هزار و ۶۶۱ دلار بوده که بیش از نیمی از آن به میزان ۳۷ میلیون و ۸۵۸ هزار و ۸۹۷ دلار به کشور سوریه بوده است.

بر اساس این آمار بعد از سوریه، صادرات دارو به عراق با ۹ میلیون و ۵۲۸ و ۱۱۸ دلار، روسیه با ۸ میلیون و ۱۵۶ هزار و ۵۱۵ دلار، افغانستان با ۶ میلیون و ۶۷۲ هزار و ۵۹ دلار، ترکیه با یک میلیون و ۹۷۵ هزار و ۸۱۷ دلار و ونزوئلا با یک میلیون و ۲۷۲ هزار و ۶۷ دلار صادرات دارو در رتبه های دوم تا پنجم صادرات دارو از ایران قرار دارند.

این آمار نشان می دهد صادرات دارو فقط به ۶ کشور سوریه، عراق، روسیه، افغانستان، ترکیه و ونزوئلا بیش از یک میلیون دلار در سال است.

۱۰ - بیشترین و کمترین صادرات دارو از ایران به کدام کشورهاست

بر اساس این آمار بعد از این ۶ کشور، به ترتیب تاجیکستان (۴۴۷ هزار و ۸۳۴ دلار)، ازبکستان، لبنان، پرو، عمان بلاروس، امارات متحده عربی، هندوستان، یمن، قزاقستان و آذربایجان (۱۲۱ هزار و ۳۳۹ دلار) در رتبه های بعد صادرات دارو از ایران قرار دارند. صادرات دارو از ایران به هر یک از این کشورها بین ۱۰۰ هزار تا یک میلیون دلار بوده است. صادرات دارو به ۱۹ کشور دیگر نیز هر کدام کمتر ۱۰۰ هزار دلار بوده است. به طوری که صادرات دارو به کشورهای سومالی (۹۸ هزار و ۹۰۴ دلار)، ارمنستان، مولداوی، فیلیپین، موریس، قرقیزستان، اوگاندا، زامبیا و گرجستان (۱۰ هزار و ۵۰۰ دلار) بین ۱۰ تا ۱۰۰ هزار دلار بوده است.

کمترین میزان صادرات دارو از ایران نیز به کشورهای تونس (۹۸۵۶ دلار)، پرتغال، آلمان، ترکمنستان، پاکستان، آنگولا، قطر، مصر، نیجریه و مالزی (۴۲۹۰ دلار) و میزان صادرات دارو به هر یک از این کشورها در سال ۱۴۰۱ کمتر از ۱۰ هزار دلار بوده است.

۱۱ - فرآیند قیمت گذاری در صنعت دارویی ایران

قیمت گذاری داروهای تولیدی و وارداتی در کشور به صورت متمرکز در کمیسیون قیمت گذاری اداره آمار و برنامه ریزی اداره کل نظارت و ارزیابی دارو و مواد مخدر سازمان غذا و دارو صورت می گیرد. در حال حاضر قیمت گذاری داروهای تولیدی به روش هزینه به اضافه حاشیه سود انجام می شود که این نظام قیمت گذاری مشوق های لازم برای صرف هزینه های تحقیق و توسعه شرکت های تولیدکننده برای داروهای جدید را فراهم نمی کند.

در برخی دوره ها به دلیل ثابت نگه داشتن قیمت داروها تولید برخی داروها توجیه اقتصادی خود را از دست دادند و برای جبران کمبود حاصل شده واردات با قیمت بالا جایگزین آن شد. از طرفی قیمت پایین برخی داروهای تولید داخل باعث افزایش قاچاق آن ها به کشورهای مجاور می شود. لذا با واقعی کردن قیمت ها و تمرکز یارانه دارو در سازمان های بیمه گر و هدفمند کردن آن، تا حدودی می توان این مشکلات را مرتفع نمود.

۱۲ - فرصت ها و چالش های کلیدی در زنجیره تامین صنایع دارویی کشور

به منظور دستیابی به فرصت ها، نیاز به شناخت چالش ها و مشکلات موجود است تا در صورت امکان از آن ها به عنوان فرصت استفاده شود. برخی از این چالش ها عبارتند از:

- افزایش قیمت تمام شده ناشی از فرسودگی خطوط تولید؛
- بالا بودن هزینه های ثبت شرکت و دارو در کشورهای هدف؛
- بالا بودن هزینه های حمل و نقل؛
- غیر رقابتی بودن محصولات در بازارهای هدف؛
- مشکلات مربوط به ارتقای کیفیت صادراتی در خصوص گواهی نامه GMP؛
- فقدان راهبردهای مناسب صادراتی به دلیل مشکلات داخلی اعم از قیمت گذاری دارو؛
- افزایش خطرهای تجاری به دلیل تحریم؛
- ضعف قدرت بازاریابی.

هریک از این چالش ها در صورت برطرف شدن، قابلیت تبدیل به فرصتی برای بهبود شرایط را دارند.

نتیجه گیری

سهم ایران در بازارهای جهانی در دوره مورد مطالعه به جز سالهای ۲۰۰۳-۲۰۰۵ و ۲۰۱۰-۲۰۰۸ روند صعودی داشته است و اثر واکنش به تغییر در تقاضای جهانی تنها عامل مثبت تغییر سهم ایران در بازارهای جهانی بوده است. دو اثر رقابتمندی و اثر ساختاری سبب کاهش سهم ایران در بازارهای جهانی شده اند. به منظور افزایش میزان صادرات دارو و حضور بیشتر در عرصه صادرات در سال های آتی لازم است سرمایه گذاریهای لازم برای تقویت اثر رقابتمندی و اثر ساختاری به عمل آید. در این راستا لازم است فن آوریهای تولیدی در صنعت دارو بهبود یابد.

ایران از لحاظ مصرف دارو جزو ۲۰ کشور اول جهان است و در آسیا پس از چین و ژاپن در رتبه سوم قرار دارد. موانع موجود بر سر راه صنعت دارویی کشور را میتوان در سه دسته «عدم وجود فرصت های صادراتی مناسب برای محصولات دارویی، عدم دسترسی راحت به مواد اولیه وارداتی و نبود برنامه ریزی مناسب در مورد نام های تجاری ایرانی» تقسیم بندی کرد. عدم توانایی در تامین مالی سرمایه در گردش و تامین مالی ماشین آلات و تجهیزات به دلیل عدم تامین ارز مورد نیاز نیز مشکل ساز شده است. از مهمترین راهکارها در راستای مرتفع نمودن این موانع، اصلاح نظام قیمت گذاری دارو و واگذاری شرکت های شبه دولتی به بخش خصوصی واقعی است.

هلدینگ دکتر سیدمسعود موسوی

قسمت آموزش